

УДК 159.9.07

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.34>

Резнік Катерина Олександрівна,

аспірантка кафедри соціології та психології

Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0001-5232-1912

СПЕЦИФІКА ЕМОЦІЙНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ У РІЗНОВІКОВИХ ТА РІЗНОГЕНДЕРНИХ ГРУПАХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ

SPECIFICITY OF EMOTIONAL EXPERIENCES IN VARIOUS AGE AND VARIOUS GENDER GROUPS OF POLICE OFFICERS

Стаття презентує теоретичний аналіз та емпіричне дослідження емоційної складової суб'єктивного благополуччя поліцейських. Наукові розвідки показують, що психологічне благополуччя у зрілому віці є позитивним предиктором професійної реалізації. У дослідженнях суб'єктивне благополуччя трактується через особливості прояву психологічної розумності, котра посилює здатність людини розуміти себе та інших й долати життєві негаразди.

Мета статті – виявити специфіку емоційних переживань у різновікових та різногендерних групах поліцейських. Вибірку дослідження становили 180 поліцейських, з яких 90 жінок та 90 чоловіків. Групи були сформовані за двома критеріями: вік та стать. Жінок-поліцейських було розподілено за двома групами: в першу групу увійшли жінки періоду ранньої дорослості (21–25 років) у кількості 45 осіб, до другої увійшло 45 жінок періоду середньої дорослості (25–40 років). Чоловіків-поліцейських також було розподілено на дві групи: першу групу становили чоловіки періоду ранньої дорослості (21–25 років) у кількості 45 осіб, другу групу склали 45 чоловіків періоду середньої дорослості (25–40 років). У дослідженні було використано опитувальник «Шкала суб'єктивного благополуччя» А. Перрудент-Бадокс, Г. Мендельсон та Ж. Чіче.

Емпірично було встановлено, що жінки-поліцейські в період ранньої дорослості мають ознаки психоемоційного виснаження, переймаються результатами своєї діяльності, якістю виконаних обов'язків, що викликає у них напругу та тривожність. Жінки-поліцейські в період середньої дорослості є більш схильними до змін в настрої, які ми пов'язуємо з особливостями даного вікового періоду. Виявлено, що чоловіки-поліцейські в період ранньої дорослості мають більш виражені емоційні переживання у питаннях соціальної взаємодії. Щодо чоловіків-поліцейських в період середньої дорослості, то вони схильні до перепадів настрою, загалом задоволені своїм повсякденним життям, професійною діяльністю та міжособистісними стосунками, що істотно позначається на їх загальному благополуччі. Встановлено, що досліджувані чоловіки середнього віку приділяють багато уваги своєму здоров'ю та фізичній формі.

Ключові слова: гендер, емоційні переживання, поліцейські, психологічна розумність, рання дорослість, середня дорослість, суб'єктивне благополуччя.

The article presents a theoretical analysis and an empirical study of the emotional component of subjective well-being in the practice of policing. A review of the psychological literature proved that well-being in adulthood is a positive predictor of professional fulfillment. In scientific works, subjective well-being is interpreted through the peculiarities of the manifestation of psychological mindedness, which strengthens a person's ability to understand himself and others and overcome life's troubles. The purpose of the article is to reveal the specifics of emotional experiences in different age and gender groups of police officers. The research sample consisted of 180 police officers, of whom 90 were women and 90 were men. The groups were formed according to two criteria: age and gender. Female police officers were divided into two groups: the first group included women in the period of early adulthood (21–25 years) – in the number of 45 people, the second included – 45 women in the period of middle adulthood (25–40 years). Male policemen were also divided into two groups: the first group consisted of men in the period of early adulthood (21–25 years old) in the number of 45 people, the second group consisted of 45 men in the period of middle adulthood (25–40 years old). The questionnaire "Subjective well-being scale" by A. Perrudent-Badox, G. Mendelsohn and J. Chiche was involved in the study.

Empirically, it was established that female police officers in the period of early adulthood show signs of psycho-emotional exhaustion, are preoccupied with the results of their activities, the quality of the duties performed, which causes them tension and anxiety. Female police officers in the period of middle adulthood are more prone to mood swings, which we associate with the characteristics of this age period. It was found that male police officers in the period of early adulthood have more pronounced emotional experiences in matters of social interaction. As for male police officers in the period of middle adulthood, they are prone to mood swings, the satisfaction with their daily life, professional activities and interpersonal relationships is

examined, which significantly affects their general well-being. It was established that the middle-aged men under study pay a lot of attention to their health and physical form.

Key words: *gender, emotional experiences, police officers, psychological mindedness, early adulthood, middle adulthood, subjective well-being.*

Постановка проблеми. Професія поліцейських є емоційною та важкою за своєю специфікою, оскільки вимагає самовіддачі, високого професіоналізму, готовності долати труднощі та частих контактів з громадськістю. Зрештою, поліцейські є джерелом безпеки для суспільства. Це професіонали, які реагують на локальні загрози та надзвичайні ситуації, тому до особистості поліціантів висуваються високі вимоги. Емоційна стійкість, врівноваженість, впевненість у собі, стресостійкість, оптимістичність, життєрадісність – це все є характеристиками щасливої людини із достатньо сформованим рівнем благополуччя. Однак, понаднормова робота, стрес, емоційні переживання можуть негативно вплинути на сімейне та соціальне життя поліціантів, зробити їх уразливими та психологічно незахищеними.

Стан дослідження проблеми. Гарне самопочуття на роботі є дуже важливим фактором у діяльності, котрий є найкращим показником прихильності працівників та продуктивності. Наукові доробки налічують численну кількість робіт, які одногласно стверджують, що поліцейська діяльність є стресовою та емоційно виснажливою роботою. Стресори та негативні фактори професійного середовища, з якими стикаються офіцери поліції, негативно впливають на їх благополуччя з точки зору їх фізичного та психічного здоров'я. Вперше поняття «суб'єктивного благополуччя» було введено Е. Дінером. Автор вказує, що суб'єктивне благополуччя складається з когнітивних та емоційних факторів. Науковець констатує, що щастя людини базується на суб'єктивному судженні, а не на об'єктивних критеріях. До таких критеріїв, згідно з Е. Дінером, входить оцінка життєвого й емоційного досвіду людини, культура, здоров'я й міжособистісні взаєностосунки [1]. Сучасні дослідження благополуччя в більшості наукових працях зосередженні на вимірюванні рівня задоволеності життям. У своїй роботі М. Лінтон зі співавторами запропонували 99 шкал благополуччя та 196 його компонентів. Вчені резюмують, що поняття «благополуччя» має різноманітне трактування. Однак вони пропонують консенсусне формулювання благополуччя як стану, при якому особистість може розвивати свій потенціал, підвищувати свою продуктивність та креативність, будувати позитивні стосунки з навколишніми та робити внесок у свою професійну спільноту [2]. Закордонні вчені підтверджують, що людина, яка

надає сенсу своїй діяльності, як правило, матиме вищий індекс благополуччя, і вона буде схильна відчувати більше позитивних емоцій [3]. К. Page з колегами пропонують концепцію якості та стану життя людини, в основі якої лежать три ключові види благополуччя: суб'єктивне, психологічне та професійне [4]. Дж. Лі у співавторстві вважають, що благополуччя відчувається не після діяльності, а скоріше після усвідомлення процесу, який дозволяє людині будувати своє життя у взаємодії з навколишнім середовищем [5]. Колектив науковців на чолі з Д. Морено-Агостіно запевняють, що значуща діяльність приносить людині відчуття насолоди, задоволення, контролю та причетності. Однак, головною умовою, яка допомагає надати сенсу діяльності, на думку вчених, є стабільність. Науковці дійшли висновку, що люди з вищим рівнем освіти, як правило, мають вищий рівень задоволеності життям й благополуччя [6]. К. Салінас та Х. Вебб вважають, що стрес може вплинути на рівень благополуччя. Вчені впевнені, що стрес, стратегії подолання й благополуччя є скоординованими елементами в життєдіяльності людини. В стресовій діяльності дуже важливо досягнути балансу й рівноваги в даних елементах. Згідно з дослідженням вчених, копінг, орієнтований на емоції є пасивною стратегією подолання, який дозволяє підтримувати емоційну рівновагу. Жінки-офіцерки поліції на місці злочину зазвичай більше залучаються до емоційної, інструментальної підтримки та позитивного рефреймінгу, ніж чоловіки-офіцери на місці злочину, дійшли висновку вчені [7]. А. Пурба та Е. Дему пишуть, що суб'єктивне самопочуття поліцейських пов'язане з їх психічним здоров'ям, тому низький його рівень може призвести до прогулів на роботі, нещасних випадків й негативного сприйняття з боку громадськості [8]. Я. Пономаренко щодо ролі емоцій в професії поліцейських слушно зазначає, що емоційна сфера поліціантів може бути схарактеризована через індивідуальні особливості людини, культурні вимоги й нормативні приписи діяльності. Авторка пояснює, що для успішної діяльності у практиці поліціювання важливі конструктивні емоції, котрі будуть позитивно забарвленими й сприятимуть психологічній стійкості офіцерів поліції [9]. Проведене дослідження Я. Пономаренко щодо змісту емоцій у професійній діяльності поліції продемонструвало, що емоційність поліціантів як особистісний фактор здатен

негативно позначитися на їх психологічному, соціальному та фізичному благополуччі [10]. М. Галич вважає, що емоції позначаються на продуктивності поліцейських [11], а Е. Єрмоєнко вказує на деструктивному впливі емоцій на здатність раціонально мислити та діяти [12]. З. Кісіль та Р.-В. Кісіль описують професію поліцейських як надмірно емоційною, яка вимагає від поліцейських контролю над емоціями та стримуванні негативних почуттів. Науковці пишуть, що для поліцейських важливе вміння емоційно розвантажуватися, адже це буде впливати на їх благополуччя та самопочуття в цілому [13]. Схожої думки дотримується Н. Жук, дослідниця пише, що контроль над емоціями, особливо в процесі комунікації, є запорукою не лише професійного успіху, а й буде впливати на якість виконуваних обов'язків [14].

Мета та завдання дослідження. Мета статті – вивчити специфіку емоційних переживань у різновікових та різногендерних групах поліцейських. Завдання дослідження: 1) проаналізувати сучасний стан розробленості проблеми у працях українських та закордонних вчених; 2) визначити особливості емоційного компоненту суб'єктивного благополуччя у жінок та чоловіків поліцейських в період ранньої та середньої дорослості.

Матеріали та методи дослідження. В дослідженні брало участь 180 поліцейських. Розподіл груп відбувався за двома критеріями: вік (періодизація за Д. Бромлей) та стать. Жінок-поліцейських було розподілено за двома групами: в першу групу увійшли жінки в період ранньої дорослості (21–25 років) – у кількості 45 осіб, до другої увійшло – 45 жінок у період середньої дорослості (25–40 років). Чоловіків-поліцейських також було розподілено на дві групи: першу групу становили чоловіків в період ранньої дорослості (21–25 років) у кількості 45 осіб, другу групу склали 45 чоловіків в період середньої дорослості (25–40 років). Математико-статистична обробка отриманих

результатів проводилася з використанням t – критерію Стьюдента для незалежних груп. Для досягнення поставленої мети та емпіричного завдання нами була використана «Шкала суб'єктивного благополуччя» (оригінальна назва з французької «Échelle pour l'évaluation subjective du Bien-être») А. Пєррудєт-Бадокє, Г. Мендєльсон та Ж. Чіче (A. Perrudet-Badoux, G. Mendelsohn, J. Chiche, 1988). Даний опитувальник націлений на вимірювання емоційної складової суб'єктивного благополуччя особистості. Автори тесту вважають, що за даним тестом можна оцінити емоційний стан людини, особливо в умовах стресу. Шкала містить 17 пунктів, які утворюють 6 шкал.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості емоційних переживань у жінок-поліцейських в період ранньої та середньої дорослості наведені у таблиці 1.

Аналізуючи значущі відмінності між двома групами жінок-поліцейських на різних етапах дорослості, статистичний аналіз показав, що у жінок в період ранньої дорослості спостерігаються значущі відмінності щодо групи жінок в період середньої дорослості за показниками шкал: «Ознаки, що супроводжують основну психоемоційну симптоматику» ($t = 2,61$) та «Напруженість та чутливість» ($t = 2,01$). Розглянемо кожну шкалу окремо. За шкалою «Ознаки, що супроводжують основну психоемоційну симптоматику» було встановлено, що жінки-поліцейські в період ранньої дорослості більшою мірою схильні до психоемоційного виснаження, котре простежується у порушеннях їх нормального функціонування та може позначатися на погіршенні сну, зростанню тривожності, занепокоєння та неухважності. Ми вважаємо, що отримані результати можуть бути пов'язані з тим, що в даному віковому періоді респонденти можуть відчувати невпевненість у собі в професійній діяльності, адже вони знаходяться на початкових етапах свого професійного становлення. Звісно,

Таблиця 1

Показники суб'єктивного благополуччя у жінок-поліцейських ($M \pm \sigma$)

Шкали	В період ранньої дорослості (21–25 років)	В період середньої дорослості (25–40 років)	t	P
Зміни настрою	6.29 ± 1.08	9.40 ± 1.10	2.02	0.05
Ступінь задоволеності повсякденною діяльністю	7.41 ± 1.15	6.18 ± 1.18	0.75	–
Значущість соціального оточення	6.35 ± 1.17	6.63 ± 1.06	0.18	–
Ознаки, що супроводжують основну психоемоційну симптоматику	10.41 ± 1.25	6.23 ± 1.00	2.61	0.01
Самооцінка здоров'я	7.70 ± 1.11	7.64 ± 1.28	0.04	–
Напруженість та чутливість	8.97 ± 1.07	6.00 ± 1.03	2.01	0.05

бажання проявити себе, задіяти всі можливі свої ресурси, щоб як краще продемонструвати свої навички та знання. Підтвердженням наших припущень є вірогідні відмінності отримані за шкалою «Напруженість та чутливість» у групі жінок ранньої дорослості щодо групи жінок в період середньої дорослості. Таким чином, представниці першої групи більш чутливі до різного роду переживань, особливо пов'язаних з професійною діяльністю. Вони переймаються питаннями своєї компетентності, що імовірно впливає не лише на їх психоемоційний стан, а й на впевненість у собі. Однак, статистичний аналіз показав, що за шкалою «Зміна настрою» ($t=2,02$) у жінок в період середньої дорослості вірогідно більші значення щодо групи жінок в період ранньої дорослості. Це свідчить, що у представниць другої групи вірогідно частіше спостерігаються зміни настрою. Ми пояснюємо це тим, що в період середньої дорослості мають місце певні вікові зміни, котрі вмщують в собі різні фактори, як біологічного, так й соціально-психологічного характеру. Зміни настрою, можуть бути викликані, не лише професійними обставинами, а й сімейними та соціальними аспектами життєдіяльності людини. До прикладу, якість сімейних стосунків, взаємини з рідними, друзями, колегами. Відбувається переоцінка пріоритетів та цінностей у житті людини. Однак, подібні висновки, потребують подальших емпіричних розвідок та досліджень.

Для детального вивчення суб'єктивного благополуччя на поліцейській вибірці з урахуванням її гендерних та вікових відмінностей, нами було проведено дослідження на групі чоловіків-поліцейських, які також були розподілені на дві групи згідно їх віку (табл. 2).

Аналіз таблиці 2 свідчить, що виявлені вірогідні відмінності у другій групі чоловіків-поліцейських в період середньої дорослості стосовно чоловіків першої групи в період ранньої дорослості, про що свідчить статистична значу-

щість показників за шкалами: «Зміна настрою» ($t = 2,13$), «Ступінь задоволеності повсякденною діяльністю» ($t = 2,07$) та «Самооцінка здоров'я» ($t = 2,08$). Таким чином, можемо резюмувати, що чоловіки в період середньої дорослості мають тенденцію до частої зміни настрою, що позначається на їх оптимістичному сприйнятті своєї професії, однак в більшості випадків, вони задоволені своєю повсякденною діяльністю, оптимістично налаштовані та готові долати труднощі. Респонденти другої групи частіше замислюються над питанням своєї фізичної форми та переймаються своїм здоров'ям. Ми вважаємо, що саме в цьому віковому періоді поліцейські досягають свого вищого рівня саморозвитку та продуктивності, вони чітко розуміють свої сильні та слабкі сторони, приймають себе та відчувають пік своєї професійної майстерності.

Висновки. Згідно з поведеним емпіричним дослідженням, нами було сформульовано низку важливих емпіричних висновків. Жінки-поліцейські в період ранньої дорослості вірогідно частіше мають ознаки психоемоційного виснаження, переймаються результатами своєї діяльності, її якістю, що викликає у них напруження та тривожність. Жінки в період середньої дорослості, навпроти, більш схильні до змін в настрої, які ми пов'язуємо з особливостями даного вікового періоду. У групі чоловіків в період ранньої дорослості не було виявлено статистично вірогідних відмінностей за показниками суб'єктивного благополуччя, однак можемо припустити, що респонденти даної групи мають більш виражені емоційні переживання свого суб'єктивного благополуччя на відміну від групи жінок в даному віковому періоді, про що свідчать вищі бали за досліджуваними параметрами. У групі чоловіків в період середньої дорослості були виявлені статистично вищі показники, які свідчать про схильність до перепадів настрою, які можуть бути викликані робочими ситуаціями. Однак, досліджувані другої групи більшою мірою

Таблиця 2

Показники суб'єктивного благополуччя у чоловіків-поліцейських ($M \pm \sigma$)

Шкали	В період ранньої дорослості (21-25 років)	В період середньої дорослості (25-40 років)	t	P
Зміни настрою	11.50 ± 1.10	14.90 ± 1.16	2.13	0.05
Ступінь задоволеності повсякденною діяльністю	11.48 ± 1.15	14.75 ± 1.08	2.07	0.05
Значущість соціального оточення	13.47 ± 1.27	13.01 ± 1.12	0.27	–
Ознаки, що супроводжують основну психоемоційну симптоматику	14.85 ± 1.17	13.81 ± 1.19	0.62	–
Самооцінка здоров'я	5.23 ± 1.12	8.48 ± 1.09	2.08	0.05
Напруженість та чутливість	8.06 ± 1.28	7.54 ± 1.03	0.32	–

задоволенні своїм повсякденним життям, тобто рівнем свого життя, професійною діяльністю та міжособистісними стосунками, що істотно позначається на їх загальному благополуччі. Встановлено, що досліджувані чоловіки середнього віку приділяють багато уваги своєму здоров'ю та фізичній формі. Варто окремо вказати, що у групі жінок та чоловіків в період середньої дорослості на рівні значущості діагностовані зміни настрою, які пов'язані з їх оптимістичним модусом спрямованості, особистісною оцінкою якості виконуваної ними роботи, їх бажанням проявити себе професійно та відчувати значущість своєї професії. Однак, за іншими показниками емоційних переживань, які відповідають за суб'єктивне благополуччя досліджувані групи мають істотні

відмінності, що підтверджує своєрідну специфіку проявів даного феномену на різногендерних та різновікових групах поліціантів.

Перспективами подальших наукових розвідок слід вважати дослідження специфіки показників психологічної розумності, котра є однією з важливих характеристик людини щодо доступності її внутрішнього досвіду, змісту її внутрішніх переживань й виступає структурним компонентом у побудові образу «Я». Вивчення психологічної розумності у різновікових та різногендерних групах поліціантів сприятиме більш глибокому розумінню зв'язків між думками, почуттями й діями, та їх впливу на якість виконуваних професійних функцій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Diener E., Heintzelman S.J., Kushlev K., Tay L., Wirtz D., Lutes L.D., et al. Findings all psychologists should know from the new science on subjective well-being. *Canadian Psychology*. 2017. №8. P. 87–104.
2. Linton M.-J., Dieppe P., Medina-Lara A. Review of 99 self-report measures for assessing well-being in adults: exploring dimensions of well-being and developments over time. *BMJ Open*. 2016. №6(7). P.e010641.
3. Hooker S.A., Masters K.S., Vagnini K.M., Rush C.L. Engaging in personally meaningful activities is associated with meaning salience and psychological well-being. *The Journal of Positive Psychology*. 2019. №15(6). P. 821–831.
4. Page K.M., Milner A.J., Martin A., Turrell G., Giles-Corti B., LaMontagne A.D. Workplace Stress: What Is the Role of Positive Mental Health? *Journal of Occupational and Environmental Medicine*. 2014. №56(8). P. 814–819.
5. Li J.-B., Dou K., Liang Y. The Relationship Between Presence of Meaning, Search for Meaning, and Subjective Well-Being: A Three-Level Meta-Analysis Based on the Meaning in Life Questionnaire. *Journal of Happiness Studies*. 2021. №22. P. 467–489.
6. Moreno-Agostino D., de la Torre-Luque A., de la Fuente J., Lara E., Martín-María N., Moneta M.V., Ayuso-Mateos J.L. Determinants of Subjective Wellbeing Trajectories in Older Adults: A Growth Mixture Modeling Approach. *Journal of Happiness Studies*. 2021. №22. P. 709–726.
7. Salinas C.R., Webb H.E. Occupational stress and coping mechanisms in crime scene personnel. *Occupational Medicine*. 2018. P.№68(4). P. 239–245.
8. Purba A., Demou E. The relationship between organisational stressors and mental wellbeing within police officers: a systematic review. *BMC Public Health*. 2019. №19(1). P. 1286.
9. Пономаренко Я.С. Емоційна складова у професійній діяльності поліцейських з різним рівнем професійного самоздійснення. *Наукові праці МАУП. Психологія*. 2021. №4(53). С. 52–56.
10. Пономаренко Я.С. Психологічний зміст емоцій у поліцейських з різним рівнем особистісно-професійної здійсненності. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. №12. С. 100–106.
11. Галич М.Ю. Особливості динаміки емоційних станів поліцейських-учасників операції об'єднаних сил у реабілітаційний період: дис. ...доктора філософії: 053 Психологія. Київ, 2020. 207 с.
12. Єрмоменко Е.А. Формування спеціальної професійно-психологічної готовності співробітників поліції засобами бойового хортингу: монографія. Київ : ГС «НФБХУ», 2021. 177 с.
13. Кісіль З.Р., Кісіль Р.-В.В. Особливості феномену синдрому емоційного вигорання у працівників Національної поліції України. *Соціально-правові студії*. 2019. №4 (6). С. 111–123.
14. Жук Н.А. Комунікативна компетентність як основа професіоналізму патрульних поліцейських: дис. канд. психол. наук: 053 – Психологія. Київ, 2021. 244 с.